

שלשה שבועות

ראיה לטובה

חז"ל מגלים לנו שסדר הזמן מקביל לצורת האדם, וגם במערכת זו יש ראש, אמצע, סוף, וכו'. וכתוב בחז"ל¹ שקומת האדם נחלקת ל"ב כחות, וכל כח וכח יש לו מקביל בחדשי השנה. חודש תמוז שייך לראיה, ז"א שחודש תמוז יוצא לפועל ומתגלה בצורת האדם בכח הראיה, וחודש אב שייך לשמיעה. החדשים גם נחלקים לשבטים והחלוקה היא לפי סדר הדגלים, ולכן תמוז שייך לראובן, ואב שייך לשמעון (ראובן ושמעון גם כן על שם הראיה והשמיעה כשמים). ערב ר"ח תמוז היה יום של שילוח המרגלים, והם חזרו אחרי ארבעים יום בט' באב. בשנה ההיא חודש תמוז היה מעובר (פסחים דף עז.), לכן המרגלים היו בא"י בל' סיון, שלשים יום של תמוז, ותשעה ימים של אב. יוצא שכל חודש תמוז היו המרגלים בשילוחתם, והם היו צריכים לראות את הארץ, ולכן בדווקא אז היה הנסיון והעבודה בכח הראיה בפרט, וננסה להבין איך זה שייך לנו.

הפרק הראשון של מגילת איכה מסודרת לפי האל"ף ב"י"ת ובפרקים ב', ג', וד' גם כן מסודר כך, רק האות פ"ה הוא לפני האות ע"ן, וכתוב (סנהדרין דף קד): שזה בגלל המרגלים שהם גרמו ט' באב, על ידי שאמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם, שהם הקדימו פה לעיין. הקדימה של פ"ה לעי"ן מובן כך. העין הוא שייך למערכת המציאות, שכך נראה ונמצא מה שרואים. הפה הוא שייך למערכת הדיבור שאיננו מציאות טהורה אלא כפי קליטת האדם וגילוי של האדם. המרגלים הקדימו פה לעין ולא היו נמשכים קליטתם אחרי המציאות כפי שהוא, והיו נמשכים אחרי השקר שהיא מערכת ההעדר². ומתבאר שהמרגלים לא אמרו שקר גמור שאם הם אמרו שקר אין זה ענין לכך שהקדימו פה לעיין, ואז לא היו צריכים לחליף האותיות פ' וע', אלא היו צריכים להוציא את העין לגמרי. ובהכרח שהם לא אמרו דברי שקר ממש, אלא הם אמרו לשון הרע על הארץ, ולשון הרע זה רק על אמת. וננסה להבין את הענין.

יש מקביל של י"ב גם בצירופי הוי"ה, והצירוף המקביל לחודש תמוז הוא הפך י"הוה שהוא הוה"י שיצא מהפסוק שהמן אמר (אסתר פרק ה'): וכל זה איננו שוה לַי בכל עת אשר אני ראה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך ותאמר לו זרש אשתו וכל אהביו יעשו עץ גבה חמשים אמה ובבקר אמר למלך ויתלו את מרדכי עליו ובא עם המלך אל המשתה שמח וייטב הדבר לפני המן ויעש העץ. זו היתה הנקודה האחרונה לפני עקירת כלל ישראל לגמרי מהשורש³, ואם המן היה מצליח, באמת גילוי שמו ית' היה מסתלק מהעולם הזה לגמרי ח"ו. פירוש הצירוף הזה היא שכשמבטאים גילוי, אזי שם ה' מופיע בצורה ישרה, וכשמבטאים הסתלקות, זה מתגלה בהיפוך, ואם שם הוי"ה נתהפך, זה גילוי של הסתלקות. אם כן מובן הדבר שכאן הוא נקודת השיא של הסתלקות שם הוי"ה. לא היה אף פעם שגילוי כבודו ית' נסתלק מעולם הזה בשלימות כל כך, ולכן מובן מה שכתוב שהיו צריכים להפוך גם את העליונים, כדי לבטל את הגזירה הזאת⁴. בחודש תמוז התחיל החרבן של כלל ישראל, ולכן אז התחילה ההסתלקות של גילוי ית', ולכן הצירוף הזו שייך בפרט לחודש תמוז, והיא שייכת כנ"ל לכח הראיה, וננסה להבין איך זה מתקשר לראיה.

@כתוב במשנה אבות (ב/ט) שיש מידה שהיא כוללת כל המידות טובות, והיא עין טובה, ויש מידה שכוללת כל המידות רעות וזה עין הרע, ופירוש הדבר היא⁵ שכח הראות הוא כח הנפשי נבדל מהגשם יותר משאר החושים, ולכן עין קטן יכולה לראות שמים גדולים. פירוש הדבר שהעין תופס מציאות מחוץ לאדם מה שאין כן בשאר החושים, ולכן אינו מוגבל כפי גופו של אדם כל כך, ולכן כח הראות נזכר בהשגת השכל כמש"כ ולבי ראה הרבה חכמה ודעת (קהלת א), ומי שלוקח המידה הזאת לטובה היא שורש להכל, וכן להיפך ח"ו. שהעין טובה⁶ מכניס את הכל אל תוך המציאות, ומשייך הכל לטוב, ולכן מתוך מידת עין טובה אברהם אבינו הכניס אורחים, ועין הרע היא להיפך

שלשה שבועות

משייך הכל להעדר, ולכליון, ולכן מתוך ראייתו של בלעם הוא רצה לכלות את כלל ישראל. אם כן באמת העין היא שורש איך האדם מתיחס למציאות. ולכן חטא של אדם הראשון וחטא העגל התחילו בראיה. אצל אדה"ר כתוב (ג'ו) ותראה האשה כי טוב העץ למאכל, ואצל העגל כתוב וירא העם שבושש משה מלבא (שמות לב/א). וכתוב במדרש שהשטן הראה להם שמשה לא יחזור. אם בראיה נמצא שורש הכל אז כאן שורש החרבן.

אם המרגלים הקדימו פה לעין, ז"א שהתפיסת מציאות שהם תפסו היה דרך העין הרע, כנ"ל שהפה היא איך שאני מצטרף ואני קולט הכל, והעין היא רואה המציאות כפי מה שהיא. בעצם הכל נברא לכבודו ית', ואם כן המציאות מצד עצמה שלימה, והעבודה שלנו בראיה היא לתפוס האמת כפי מה שהיא, ולא ליתן לעצמנו לקבוע כפי מה שמרגישים, אבל אם אנחנו קובעים המציאות אז רואים חסרון, והעדר, שאנחנו קובעים כפי עצמנו ולא כפי כבודו ית'.¹ המרגלים נשלחו כדי שעל ידי מה שראו יכנסו כלל ישראל ארץ ישראל, כפי המציאות שהם תפסו בארץ ישראל כך כלל ישראל יכנסו אליו.

כתוב על דור המדבר (רש"י תהלים קו/כז): אמר הקב"ה הם בכו בכיה של חנם ואני אקבע להם בכיה

לדורות. מה היה האשם המיוחד בבכיה הזו?

¹המזל של חודש תמוז הוא סרטן, והיא בריאה שהיא תולדת המים, ז"א שהכח של תמוז היא כח המים, ויש מים טובים ומים רעים. יש מים טובים שהם מבהירים את העין ואלו דמעות של שמחה, ויש מים רעים שמחשיכים את העין ואלו דמעות של צער, וסוד הדבר הוא מה שכתוב 'נשים המבכות את התמוז' (יחזקאל ח/יד). אם כן דווקא בחודש זה שהעבודה היא שייך בפרט לראיה, אז העבודה שייך לדמעות, ונסה להבין איך.

עין היא גם לשון של מקור כמש"כ (בראשית טז/ז) וימצאה מלאך ה' על עין המים במדבר, ז"א מקור למים. כולנו יודעים שהעין היא מְקַבֵּל אבל היא גם מקור הפועל, שראיה טובה מוציאה מקור של דמעות של שמחה, ובכיה של עצבות היא מקור לעין הרע. אם העין היתה טהורה לא היה מקום לבכי של צער, אבל מתוך כך שבכו בכיה של חנם, נפתח מקור לעין הרע ולכן בוכים עד שיתקנו כל הדורות.

להבין הנ"ל נשים המבכות את התמוז נקדים כאשר אברהם אבינו בא לעולם הדת המפורסם היתה דעתם של הצאבה שהוא דעה המאמינה בקדמות בעולם, ושאינן שום דבר חוץ ממערכת החמרי, והם עבדו כל מיני ע"ז בגלל שהם תפסו שכל מערכת השמים שורש למציאות של עולם הזה, ולכן כדי לקבל השפעה יש לעבוד להם, והשורש של הכל היא השמש, ולזה יש צלם זהב בבבל. היה לצאבה נביא שנקרא תמוז, שהלך להכריז על דעתם, והוא נהרג, וכל הצלמים התאחדו יחד אצל הצלם הזהב בבבל, ובכו עליו, וכך עושים כל ר"ח תמוז. ז"א שכאן בנביא העומד נגד א"א יש בכי והיא בכי על העדר התפרסמות הקדמות העולם, ושהכל חמרי, והוא שורש לעין הרע שבעולם.

בהבטחה על קיבוץ גלויות כתוב (ירמיה לא/ח) בבכי יבא, שכולם יבכו יחד. ובחיצוניותם של דברים² זהו בגלל שהם יתפסו את היותם אבודים, שהבכי בא מתוך הרגשת אבדון, ולכן דווקא כאשר תופסים היותם אבודים בגלות, אז הם חוזרים. אבל יש עוד עומק, והיא שהבכי לא רק תפיסת אבדון בגלות, אלא כנ"ל שזה נקיון לעין לתפוס הכל לצד הטוב, הכל לצד התיקון.

אחרי שבלעם ברך את כלל ישראל, בגלל חטא של נשי מדין כל הברכות חזרו לקללה, חוץ מהבתי כנסיות ובתי מדרשות, והוא מה ששייך למה טבו אהליך יעקב. בגלל הקללה, השקר נראה עכשיו כאמת, וזה חל על כל העולם כולו חוץ מהבתי כנסיות ובתי מדרשות, ואנחנו צריכים לדעת שכל מה שאנחנו רואים זה שקר, וזה תולדת החרבן, זה

שלשה שבועות

הבכיה לדורות, וזה מה שנחרב בחודש הזה. אנחנו רואים הפוך בגלל שאנחנו תלמידים של בלעם, אבל אם היינו תלמידים של אברהם אבינו היינו רואים נכון.

כתוב לעתיד לבא (ישעיה נב/ח) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון, והיא אותו גילוי של (במדבר יד/ד) ואמרו אל יושב הארץ הזאת שמעו כי אתה ה' בקרב העם הזה אשר עין בעין נראה אתה ה', ז"א שאז ההשגחה מלמעלה למטה יהיה שלימה בלי שום מסכים, בגלל שמטה למעלה מסתכלים בעיניים בהירות, ורואים הכל ברור.² כתוב על בלעם שהוא נקרא (במדבר כד/ג) שתם העין, ורש"י מביא שי"א שנסתם עינו, וי"א פתוח עינו, ולפי דברינו הדברים מובנים ביותר, שאצל בלעם שהיה לו כח הראות במערכת הגשמי יותר מכל אדם היה לו עין פתוח, אבל לראות פנימה, לראות האמת, והטוב שבכל דבר היה סתום עין.

לא חרבה ירושלים אלא שביזו ת"ח

כתוב בגמרא מכות (דף כב:): אמר רבא כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ול@א קיימי מקמי גברא רבה דאילו בס"ת כתיב ארבעים ואתו רבנן ובצרי חדא (כמה שוטים שאר אנשים (חוץ מתלמידי חכמים), שהם עומדים בפני ספר תורה ולא בפני אדם חכם, שהרי בתורה כתוב ארבעים יכנו, ומשמע שחיוב מכות הוא ארבעים, ובאו רבנן והורידו מכה אחת). תורה שבכתב איננה המסקנה, שבתורה כתוב ארבעים מכות וחכמים הורידו מכה אחת, וזה נתגלה רק על ידי החכמים, והחכמים הם השלמה של התורה, שהתורה היא הובא מנביא משה רבינו, ועכ"ז רק נתפרש על ידי חכם המפרש התורה (תפארת סט). ויסוד זה נתגלה כאן בפרט וטעם הדבר היא שאי אפשר לומר בשום אופן שהפירוש של ארבעים הוא שלשים ותשע, ועל כן הגם שחוץ מדרשה זו חז"ל רק נותנים פירוש עמוק יותר, כאן רואים שיש כח ביד ת"ח יותר מלפרש את התורה, אלא שכל התורה נשלמת רק על ידיהם.

²הארבעים מכות הם כנגד ארבעים יום של יצירת הולד, שזה הוא יסוד מציאותו, והאדם שהתחייב מכות קלקל יצירתו ולכן צריך לתקן את זה, ולהעמידו מחדש על נכון. אבל ידוע שכל חטא בא רק מצד החומר שבאדם, שמצד הצורה אין חטא כלל, ולולא שהיה לו חומר היה האדם קדוש וטהור מן החטא לגמרי. אם כן ביצירת הולד יש שלשים ותשע ימים של החומר, והאחרון היא הצורה, שהצורה חלה באחרונה. וטעם הכתוב ארבעים יכנו היא שאפילו שאין חטא בצורה כשלעצמה, אבל כאשר האדם במצב של חטא אז צורתו עומד בחומר החטא, שהמחומר לטמא טמא. אבל אחרי ל"ט מכות, וקבלת העונש מצד החומר, אזי אחרי שאין בצורה חטא כשלעצמה אם החומר מתוקן אין מקום לתיקון הצורה, שאין בו חסרון, והוא שב להיות טהור ממילא בגלל תיקון החומר. אחרי הנ"ל שחכמים הם עצם השלמת התורה, וצורת התורה, אם כן רואים שהם אלה שנותנים צורה למציאות של עולם הזה, אם כן הם אלה שפועלים שאין צורה של מכה הארבעים.

כתוב בגמרא שבת (דף ק"ט): אמר רבי יהודה לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה תלמידי חכמים שנאמר ויהיו מלעבים במלאכי האלקים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא. מאי עד לאין מרפא אמר רב יהודה אמר רב כל המבזה תלמידי חכמים אין לו רפואה למכתו. למה אין רפואה למכתו? טעם הדבר היא כנ"ל שת"ח הוא נחשב עצם התורה, והוא עצם הצורה, ולכן הוא עצם המציאות בעצמה. בזיון פועל שאין לדבר הנבזה דבר ממש אצלו, אם כן המבזה ת"ח פועל שאצלו עצם המציאות אינו דבר ממש, ולכן הוא בעל העדר גמור (נתיב התורה יב). וזה מכה רבה, שאם אין לו קשר לצורה אין לו שום דרך לתיקון.

שלשה שבועות

יש לעולם תכלית, והתכלית הזאת תתקיים על ידינו, והבריאה אומרת לנו מה לעשות, ואנחנו לא קולטים שיש בחינת כה, וכשלא מבינים, הדברים מדברים ברור יותר. אם נחזיק בשארית שלנו חזק, המכות יהיו מובנים לנו, ואנחנו נחזור אל עצמנו, אבל כל זה הוא רק על ידי החכמים, וזה מה שכתוב אתו רבנן ובצרי חדא. כל מי שיש לו כבוד התורה, ויודע שכאן נמצאת המציאות האמיתית, המכות יחזירו אותו לאמת, וכל מי שמבזה אותם, אין רפואה למכתו, שהמכות לא יחזירו אותו לשום מקום.

איתא במדרש (שמות רבה ל/א) ואתה תצוה הה"ד (ירמיה יא) זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך וכי לא נקראו ישראל אלא כזית הזה בלבד וכו' ובא ירמיה לומר זית רענן יפה פרי תואר, אלא מה הזית הזה עד שהוא באילנו מגררין אותו ואח"כ מורידין אותו מן הזית ונחבט ומשחובטין אותו מעלין אותו לגת ונותנין אותו במטחן ואח"כ טוחנין אותו ואח"כ מקיפין אותו בחבלים ומביאין אבנים ואח"כ נותנין את שומנו, כך ישראל באין עובדי כוכבים וחובטין אותם ממקום למקום וחובשים אותן וכופתין אותם בקולרין ומקיפין אותן טרטיטין ואח"כ עושין תשובה והקב"ה עונה להם מנין שנא' (שמות ב) ויאנחו בני ישראל וכן (דברים ד) בצר לך ומצאוך כי אל רחום ה' אלקיך הוי זית רענן יפה פרי תואר. ד"א מה ראה ירמיה למשול אבותינו כזית אלא כל המשקין מתערבים זה בזה והשמן אינו מתערב אלא עומד, כך ישראל אינם מתערבים עם העובדי כוכבים שנאמר (דברים ז) ולא תחתן בס. ד"א כל המשקים אדם מערב בהם ואינו יודע איזה תחתון ואיזה עליון אבל השמן אפילו אתה מערבו בכל המשקין שבעולם הוא נתון למעלה מהן, כך אבותינו בשעה שהיו עושים רצונו של מקום נצבים למעלה מן העובדי כוכבים שנאמר (שם כח) ונתנך ה' א-להיך עליון, ע"כ.

רואים מכאן שכלל ישראל יש להם תכונה של זית, שהוא תמיד נפרד, תמיד צף למעלה, ועוד תכונה של הזית יש לכלל ישראל שהמעליותא יוצאת רק על ידי כתישה, והם שתי הדברים הנ"ל א' היא מעלת השכל והמעלת הצורה, וזה נבדלת לחלוטין מכל עניני עולם הזה, והדרגה הזאת רק נתגלה על ידי תיקון החומר, וזה על ידי מכות, או מי שממית עצמו באהלי החכמים. כל המכות באים לגלות את הבחינה הזאת, ועד שזה יתגלה, המכות ימשיכו לבוא.

ה' התחלות וה' סופות

איתא בגמרא (תענית דף כו.): חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב, בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר. מתוך המבואר שהיה כאן המהלך של חמש ועוד חמש, יוצא³ שיש כאן חמש התחלות, וחמש גמירות, ז"א שכל אחד מהחמשה דברים שהתחיל בשבעה עשר בתמוז, נגמר בתשעה באב. ועשרה דברים האלה הם קומה שלימה, מתחילה ועד סוף. שבירת הלוחות היא התחלת החרבן של המקום של יוצאי מצרים, ביטול התמיד הוא התחלת חרבן בית הראשון, והבקעת העיר היא ההתחלה של חרבן בית השני, שריפת אפוסטמוס את התורה היתה ההתחלה של חרבן ביתר, והעמדת צלם בהיכל היתה התחלת חרישת טורנוסרופוס הרשע את ההיכל ואת סביביו. על ידי שמבינים מה הסיומות, אפשר להבין איך כל פורענות של שבעה עשר בתמוז היא התחלה של כל פורענות שאירעה בתשעה באב.

שלשה שבועות

הפורענות הראשונה היא, הגזירה שלא יכנסו דור המדבר לארץ ישראל, בגלל חטא המרגלים. וקשה למה זה נמנה כאחת מהפורענויות שקרו, הרי חטא זה הוא השורש והטעם שנחרב בית ראשון ושני, וקשה אי"כ מדוע זה נמנה לחוד? כאשר הקב"ה הוציא כלל ישראל ממצרים הוציאם על מנת לתת להם הארץ, ואילו אלה שיצאו ממצרים באו לארץ היו עומדים שם לעולם, שכמו שהיציאה ממצרים היא נצחית, שהרי אנחנו עמו ית' בזכות היציאה עוד, כך היה הכניסה לארץ אם זה היה מעשה אחד,¹ כמו שהיציאה היתה בדרגה של ביטול הטבע בנסים ונפלאות, כך היתה צריכה להיות הכניסה לארץ². ועוד שכל הדברים בטבעם משתוקקים אל מקומם הטבעי, ואם מקום דור המדבר היתה אי"י אז היו משתוקקים אליה, אבל מתוך כך שבכו בכייה של חינום נתגלה שאין זה מקומם הטבעי, שהרי דבר שהוא מקום של יושביה יש לה חן (סוטה מז). וזה מעבר לכל טעם ודעת, ומזה שבוכים על כניסת הארץ מורה שאין כאן חן הזה, ולכן נגזרה גזירה שיהיה בכייה לדורות. אם כן הבית המקדש שהוא המשך של יצי"מ נחרבה בגלל הבכייה של חינום של ט' באב הראשונה, וזה באמת החריב כל המציאות של כלל ישראל בשרשם.

הרמב"ם (ה'ל' תעניות ה/ג) מאריך לבאר עומק חרבן ביתר, וז"ל: ונלכדה העיר גדולה וביתר שמה והיו בה אלפים ורבות מישראל והיה להם מלך גדול ודימו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא המלך המשיח ונפל ביד גוים ונהרגו כולם והיתה צרה גדולה כמו חורבן המקדש, ע"כ. מה שהרמב"ם מאריך, זהו לא כדי ליתן סימנים לדעת באיזה ביתר מדובר, אלא כדי שנדע מה שחרב, ז"א שאחרי שנחרב כל מה שהיה לנו, נחרבה גם התקוה שלנו, וזה חרבן נוסף. מה שכתוב כל ישראל וגדולי החכמים חשבו שהוא המלך המשיח, המכוון בזה הוא על כלל ישראל ור"ע וחבריו [איכה רבה ב/ד - ר' היה דורש (במדבר כ"ד) דרך כוכב מיעקב אל תקרי כוכב אלא כוזב ר"ע כד הוה חמי ליה להדין בר כוזיבא הוה אמר היינו מלכא משיחא], ור"ע לא רק דימה אלא עשה מעשה, שהוא היה נושא כליו, ובהכרח שהעובדה שזה לא יצא למעשה, איננה טעות אלא חרבן. כל ישראל וגדולי חכמים לא טועים, אלא שהמציאות הזו נחרבה. כמו שכשנחרב הבית אין לנו בית עוד, כך כשנחרבה ביתר, אין לנו מישהו שעליו אפשר למקד את התקוה. ואם ממקדים את התקוה על מישהו, זה זיוף.

מזה שהחרבן החמישי הוא האחרון משמע שהוא העמוק ביותר. וכדי להבין את זה צריכים להקדים מה שכתוב בגמרא פסחים (דף פח.). לא כאברהם שכתוב בו הר שנאמר אשר יאמר היום בהר ה' יראה ולא כיצחק שכתוב בו שדה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה אלא כיעקב שקראו בית שנאמר ויקרא את שם המקום ההוא בית א-ל. הר אינו בו שום ישוב, אלא רק בולטת שיהא מקום שלא בכלל הסביבה, ושדה הוא יורת מיושב, שהיא מוכנת לקבל זריעה, ובית היא ישוב גמור, כמש"כ תפארת אדם לשבת בית³. בנחרשה העיר שכתוב במשנה הרמב"ם מוסיף חרש טורנוסרופוס הרשע ממלכי אדום את ההיכל ואת סביביו לקיים (ירמיהו כ"ו) ציון שדה תחרש, ז"א שהנחרבה הבחינה בית שבבית המקדש, והיא הפכה להיות שדה, ומזה שכתוב והארץ לעולם עומדת, ז"א שתמיד יש מציאות של ארץ, שזה היציאה מתהו, ובהו, וכאשר נתגלה שאין בית אלא שדה, ז"א שהחרבה הכל, והיא צריכה בנין עוד פעם⁴. וזה מה שכתוב (איכה ה/ח) על הר ציון ששמים שועלים הלכו בו. ובזה התקיים מה שכתוב: ויתרם תאכל חית השדה (שמות כג/א), שכן שועלים הם הדוגמא הבולטת לכך. 'שועלים ילכו בו' ז"א שהבית חזר להיות שדה. ומה שהרמב"ם מדגיש שחרש טורנוסרופוס הרשע ממלכי אדום את ההיכל ואת סביביו, כלומר, דווקא ההיכל, שהוא החלק של הביה"מ שנקרא בית, לאפוקי העזרה שהיא לא מקורה.

¹ ע' גבורות נב

שלשה שבועות

מכל חמשת בחינות נלקח מאתנו המקום, שהוא שייך לנו מעצם יציאת מצרים, אח"כ נחרב המקום עצמו, ואחר כך נחרב המקום שהיה יכול למקד את התקוה, כמשנ"ת לעיל, והחרבן האחרון הוא שאין כבר גילוי של בית בעולם הזה, ואנחנו פרוצים לכל צד. רש"י כותב שהמושג מקום הוא מלשון מקיים של הדבר, לכן כשנחרב לנו המקום, ז"א שנחרב הקיום שלנו.

¹⁰נקודת ההתחלות של כל חמשת הדברים האלה נמצאת במה שקרה ביי"ז בתמוז. שורש הקשר ביניהם הוא עפ"י הכתוב בתורה (שמות לב/לד) ועתה לך נחה את העם אל אשר דברתי לך הנה מלאכי ילך לפניך וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, וכתוב ברש"י (במדבר יד/לג): ארבעים שנה - לא מת אחד מהם פחות מבן סי' לך נגזר ארבעים כדי שיהיו אותם של בני עשרים מגיעין לכלל ששים ושנה ראשונה היתה בכלל ואע"פ שקדמה לשלוח המרגלים לפי שמשעשו את העגל עלתה גזירה זו במחשבה אלא שהמתין להם עד שתתמלא סאתם, וזהו שנאמר (שמות לב) וביום פקדי במרגלים ופקדתי עליהם חטאתם, ואף כאן נא' תשא את עונותיכם ולא עונכם שתי עונות של עגל ושל תלונה וחשב להם במנין חייהם מקצת שנה ככולה וכשנכנסו לשנת ששים מתו אותם של בני עשרים, ע"כ. שורש כל השורשים הוא חטא העגל, שבגללו הפסדנו את קבלת התורה, ואחר כך ביוה"כ זכינו למשהו, ועל ידי המשהו הזה היינו יכולים לזכות בכל, ז"א שהיינו נכנסים לארץ כחלק מהיצי"מ, לולא חטא המרגלים. שבירת הלוחות לקחה מאיתנו בחינת המקום הראשונה, וצריכים לדעת שבכל עניני התורה, אותה מדה שנוהגת בצורה הגדולה בדברים, כך היא נוהגת גם בפרטי הדברים. השורש של העובדה שהפסדנו המקום הוא בזה שהפסדנו הלוחות, והדברים יורדים והולכים עד שהם מגיעים אלנו. חמשת הבחינות הראשונות הם הבחינות הגדולות, אבל זה נוהג כך בכל פרט ופרט, ז"א כל בחינת מקום שיש לנו, זה עד כמה שיש לנו שייכות ללוחות, אבל כל כמה שהם שבורים, באותה מדה אין לנו מקום. אין לנו הלוחות הגדולות, אבל יש לנו שייכות כל שהיא לזה על ידי הלוחות השניים.

לא שייך שיהיה מאורע שחוזר על עצמו בכל שנה ושנה אם לא שהענין של המאורע חוזר על עצמו בכל שנה ושנה. כמו שיצי"מ חוזרת על עצמה כל שנה ושנה בפסח, עד כדי כך שכל אחד ואחד חייב לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, וכך זה גם במתן תורה, סוכות, פורים, חנוכה, שבת, ואפילו שבעה עשר בתמוז ותשעה באב. והביאור במה שאמרנו שזה חוזר על עצמו, הוא שאפשר לחיות אותו דבר עוד פעם ועוד פעם. ומכיון שכן, נמצא שהלוחות נשברים בכל שנה ושנה, ובית המקדש נחרב כל שנה ושנה מחדש, לכן גדר האבילות של תשעה באב הוא, אנינות של מי שמתו מוטל לפניו. כלומר, שעדיין יש משהו חי שיכול לחיות, אבל הוא מת, וזה כאילו מתו מוטל לפניו. וכל

2

(167) ספר ביאורי אגדות (אפיקי ים) - תענית דף כח ע"ב

גחה המסורה לשלוחים שהם משתלשלים ומתלבשים זה בזה, ומצד זה הטעו אותם לומר ששייך עבדות גם לאמצעים, והוא סוד או"ר ומנח"ה של י"ש עלמין המתחלקים תחות עלמא דאתי, ולכן עשו העג"ל במנחה ביי"ז תמוז אחרי שש שעות וירא העם כי בושש משה שבא שש וכו' (שבת פט ע"א), והוא ענין סט' דשמאלא הבא מצד סלוק האו"ר שהחמה נוטה למערב ומתחיל להתחשך, והוא סוד הצמצום והסתלקות, ולכן עשו עג"ל זהב כי מצפון זהב יאתה וכתתי (יחזקאל א י) פני שור מהשמאל והם ק"ג עלמין דשמאלא, וכן משם צץ מטה זדון של ירבעם בן נבט שראה התחלקות מלכות ישראל לשנים. והוא סוד ב' הדרכים של טוב ורע חסד ודין, ולכן נצטוו ישראל להקריב בכל יום ב' תמידים א' בבוקר וא' בערב במנחה לייחד שני הדרכים לאחד ליחודו של עולם, ומגלגלים זכות ליום זכאי וכו' ולכן ביום י"ז בתמוז שבו הי' חטא העגל ושבירת הלוחות אז ג"כ הוסר התמיד, ומעת הוסר התמיד אז ניתן שקוץ שומם והם ב' נגד ב' כוחות של הנהגת טוב ורע חסד ודין, אבל בהם אין יחוד כמ"ש (תהלים צב י) יתפרדו כל פועלי און וכח א' מתנגד לחבירו. והוא מ"ש שנפל חד על חברי ותברי' לידי ר"ל לכה שלו, משא"כ ביחודו של עולם שהכל א' כמ"ש הי' אלקינו הי' אחד, והוא מ"ש דאשתכח דכתי' בי' אנת צבית לחרובי ביתי וכו' ר"ל שעון זה החרב בהמ"ק שנפלו בפרודא. והבן מאד ודי בזה לחכם ומבין מדעתו:

שלשה שבועות

המאורעות של שבעה עשר בתמוז ותשעה באב חוזרים על עצמן בכל שנה ושנה, אבל אם הלוחות היו מפסיקים מלהשבר אצלנו, כל המאורעות האחרים גם היו מפסיקים.

ההעמדת הצלם בהיכל היתה הרבה זמן לפני שריפת התורה, אבל היא נעשתה ע"י מנשה מלך יהודה, וכתוב בגמרא (תענית דף כח:): העמיד צלם בהיכל מנלן דכתיב ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שומם, וכתוב ברש"י ד"ה ומעת הוסר התמיד לתת שקוץ שומם וגו' - דבעת שהוסר ונתבטל התמיד באותו היום נתן שקוץ שומם, דהיינו הועמד צלם בהיכל. וחד הוה, והכתיב ועל כנף שקוצים משומם, אמר רבא תרי הוו ונפל חד על חבריה ותבריה ליה לידיה (צלם אחד נפל על השני ושבר את ידו) ואשתכח דהוה כתיב אנת צבית לחרובי ביתא ידך אשלימת ליה, וכתוב על זה ברש"י ד"ה אנת צבית לאחרובי ביתיה וידך אשלימת ליה - צלם אומר לחבירו אתה רצית להחריב ביתו של מקום, שהטית ישראל אחריך ואני עשיתי בך נקמה ושלילתי לך ידי, לשון אחר אנת צבית לאחרובי ביתא וידך אושילת לי, לשון שאילת כלים, כלומר ועלה בידי, ז"א כאילו הצלחתי. פירוש הדבר היא"ו שההיכל הוא המקום שבו נתגלה שה' אחד, שהוא בעל הכחות כולם, של אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו (דברים ד/לה), ולכן מציאות צלם בהיכל היא רק אם יש שם שנים, שיהיה ריבוי נגד אחד. ריבוי כחות לבסוף סותר את עצמו, שכל אחד מחריב את השני. כתוב בחז"ל שכל כחם של כלל ישראל היה מרוכז בביתר, וכחם היה שלא כדרך הטבע. הכח שלנו יונק מזה שאנחנו לא ריבוי, אלא אחד. מאז שביתר נחרבה, אין לנו עוד את כחנו האמיתי, וזה החרבן של המקום הזה. כל כח אמיתי של כלל ישראל מגיע בלי גבול ובלי תכלית וזה נחרב בזה שהוא העמיד צלם בהיכל, כלומר, שני צלמים, שזה צורת העמדת הצלם שהעמיד בהיכל, שהיה בזה ריבוי של כחות. וכך איבדנו את כחנו, ולכן אי אפשר לנו לחזור עוד אל עצמינו, שהוא אתה אחד ושמןך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. אנחנו הולכים ומפסידים את כחנו ככל שאנחנו מוסיפים להעמיד עוד צלם בהיכל, ועוד צלם ועוד צלם.

השורש לזה שה' אין לו מקום בעולם הזה, שנלקח ממנו הבית, הוא בזה ששרפו התורה. שהתורה היא מקום גילוי שמו ית', וכשהיא נשרפת, זה התחלה של ביטול בחינת הבית.³

העמדת צלם בהיכל

כתוב בסדר עולם פרק ל' שבתחילת מלכות אלכסנדר היו מונים שטרות במקומות שהוא כבש בגולה למלכות אלכסנדר (אחרי שהוא כבש את ארץ ישראל) וזה נקרא מנין השטרות וכך המשיך אפילו עד הזמן של הרמב"ם, ובתימן עד הדור האחרון. והגר"א כותב בפירושו על סדר עולם שאלכסנדר בקש להעמיד צלם בהיכל ונתפייס בזה שהתחילו למנות שטרות ממלכותו. והנה זה הלא היה אחרי ביטול התאווה לע"ז, ואם כן יש להבין איזה עסק ורצון היה לאלכסנדר לשים בכלל צלם בהיכל. ובשלמא אם הוא היה עובד עבודה זרה, אזי אפשר היה לומר שהוא רצה לשים את הע"ז במקום ה' בהיכל, אבל אלכסנדר לא האמין בשום דבר, הוא היה כולו חול, אי"כ איזה תאווה היתה לו להעמיד צלם בהיכל? וקשה עוד למה מנין השטרות היה חשוב בעיניו כמו העמדת צלם בהיכל, ולמה זה נמשך כל כך הרבה זמן אחרי מותו.

נגד מלך משיח ייצאו העמים כולם ומלחמה זו תקרא מלחמת גוג ומגוג, וזו מלחמה על ה' ועל משיחו (תהלים ב/ב). ז"א שישנה מלחמה מיוחדת נגד מלך המשיח, שהיא לא נחשבת חלק משאר המלחמות, אלא היא

³ ה'תחלת וסופות לא ברור מספיק, וכתוב אחרת בשיעור הבא

שלשה שבועות

מערכת אחרת. עיקר העניין של המשיח הוא להחזיר כל הריבוי של העולם לאחד. ולכן מלחמת גוג ומגוג ענינה להיפך, להעמיד עקרון של רבים נגד העקרון של אחד^ה. כתוב לגבי עשו (בראשית לו/ו) שש נפשות, לשון רבים, שיש אצלו פירוד וכל אחד עומד לעצמו, ואילו לגבי יעקב כתוב (שמות א/ה) שבעים נפש, שכולם מצטרפים לקומה אחת, וכל מי שלא מקבל על עצמו יחודו ית' מתנגד לזה. כתוב בגמרא סנהדרין (דף צא:): שהיה מחלוקת בין רבי ואנטונינוס מתי נכנס לעובר היצר הרע האם אחרי שהוא יוצא או כבר בעיבורו. והמסקנה היא שרק אחרי שהעובר יוצא נכנס היצ"ר, שאם לא כן, הוא היה בועט במעי אמו ויוצא. אם יש לו יצר הרע הוא חייב להרגיש מציאות עצמית, להיות לבד. אם עובר היה לו יצר הרע לפני הלידה, לעולם אף עובר לא היה משלים את התשע חדשים של הלידה, אלא הוא היה מחשיב פחות מזה למספיק ויוצא. כאן טמון ההבדל בין יצר טוב ליצר הרע. יצר טוב רוצה כל פעם להצטרף לחלק של השלימות האמיתית, והיצר הרע רוצה עצמיות. הפירוש של המילה רע בלשון הקודש הוא קטוע, כמו שכתוב ברש"י על הפסוק (ישעיה כד/יט) רעה התרעעה הארץ, לשון שבר. העניין של היצר הרע הוא לחשוב רק על הרגע הזה. החיבור של כל הפרטים צריך להיות שכל אחד לא יתפוס מציאות לעצמו אלא ירגיש חלק של האחד. היצר הטוב מכיון לצרף את כל המערכת למציאות אמיתית, והיצר הרע מפריד אותו.

אלכסנדר רצה להעמיד צלם בהיכל דווקא, משום שממש יוצאת נקודת החיבור של כל הנמצאים כולם. כתוב על ההיכל (תהלים כט/ט) ובהיכלו כולו אומר כבוד, ז"א שהיכל הוא מקום של כבוד למי ששוכן שם. כבוד מאחד את כל המציאות לדבר אחד. כשכל הדברים מכוונים את עצמם אל הכבוד, הם מתחברים למלכות שלימה, וזה מש"כ במשנה האחרונה באבות כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו לא בראו אלא לכבודו, שנאמר (ישעיה מג), כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו, שמכולם יחד יוצאת מלכות שלימה. השם של מידת המלכות הוא אותו שם שקרא אברהם, כמש"כ בגמרא ברכות (דף ז:): מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא אדון עד שבא אברהם וקראו אדון שנאמר ויאמר א-דני במה אדע כי אירשנה. ולשיטת תוסי' (ברכות מ:): המילים 'א-לוהי אברהם' הם במקום הזכרת מלכות בשמנה עשרה. כיון שאברהם המליך את כל העולם תחת ה', לכן בזה שהזכרנו אלקי אברהם, זה כאילו אמרנו מלך העולם. השם א-דני הוא בגמטריא היכל. העמדת צלם בהיכל ענינה לבטל את הענין של האחד, אותה נקודת כבוד שמחברת את כל הדברים יחד שמגלה אדון של הבריאה. זה המחלוקת של הריבוי נגד האחד.

הסברנו (פרק ה' התחלות וה' סופות) שכל מה שהתחיל ב"ז בתמוז נגמר בט' באב. העמדת צלם בהיכל נגמרה בחורבן ביתר. החורבן של ביתר היה בזה שנהרג מלך המשיח. כל זמן שלא היה צלם בהיכל, היה גילוי מההיכל שכל העולם הולך לקראת האחד, ואחרי שהועמד הצלם, המהלך הזה לא מתגלה עוד בעולם. מאז שנחרבה ביתר אי אפשר לראות המסלול שנקרא מלך המשיח. והגילוי בעולם הוא רק בדרך הפוכה, של ריבוי. הענין של כבוד הוא שמציאותו ית' חלה על הנבראים. מציאות כבודו ית' רק מצורף לנמצאים אחרים, ואף פעם אין זה יכול להיות מינייה וביה. ההיכל הוא נקודת החיבור בינו ית' לנבראים, שהוא המקור לנבואה, לכן הוא מקום הכבוד. העמדת הצלם בהיכל, שהיתה הקדמה לחרבן ביתר, גרמה שלא יתגלה בעולם שכל העולם חוזר אליו ית', וא"כ נמצא שההעמדה היתה כדי לבטל את ענין הכבוד שבהיכל, אבל הרצון של אלכסנדר להעמיד צלם בהיכל היה כדי לבטל את ענין הנבואה שבהיכל. וזה היה כל הענין של יון, ושליטתו של אלכסנדר בעולם, לעקור נבואה מהעולם, שאין דבר במערכת העליונה יותר מדעתו של המבין, וזה פירוש של העמדת צלם בהיכל.

שלשה שבועות

הפיוס בענין של מנין השטרות היה בזה שהתחילו למנות עולם חדש, לא מבריאת העולם אלא מתחילת ממשלת אלכסנדר. הגילוי של יון שעוקר את כל התורה כולה היא ההכרעה הברורה משכל האנושי שאין התחלה בזמן, אלא העולם קדמון, ולא נברא. בשכל אנושי אלכסנדר צודק, שלא שייך להבין מציאות לפני זמן. אבל כשהשכל תופס שכל מה שהוא יודע זה טיפה ממה שנתגלה לו, ואי אפשר לו לתפוס עצם המציאות, אזי הכל נראה אחרת. טעם הדבר שאנחנו מונים מהשנה של תחילת מלכותו של אלכסנדר, מבואר בהקדמה של רב ניסן גאון לש"ס, שבזמן הזה היה פסיקת נבואה, ועולם בלי נבואה הוא עולם אחר. בבין המצרים אנחנו עומדים בין העמדת צלם בהיכל לתוצאותיו, שנעלם כל הגילוי להיכן העולם הולך. היונים טמאו את כל השמנים שבהיכל, ז"א שהם טמאו את מערכות הדעת שנובעות מתוך ההיכל. הסיוס הוא מה שקרה בט' באב, והוא מה שכתוב (איכה ב/ט) מלכה ושריה בגוים אין תורה, אותה הארה של תפיסת דעת שנובעת מאותם שמנים שבהיכל לא קיימת יותר. בלשון הפוסקים הארון הקודש שבו נמצאים ספרי תורה נקרא היכל, שמשם התורה וכבוד יוצא. כתוב בחז"ל שכל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו, ז"א שאנחנו נושאים גם באחריות החרבן, אם כן אנחנו גם אחראים על הגורם לחורבן. אם אנחנו נסלק את צלם מההיכל, ההיכל יחזור להאיר לנו. כתוב (חבקוק ב/כ) וה' בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ ז"א שאין פתחון פה לדבר אחר כשה' בהיכל קדשו, ואין אפשרות של העמדת צלם שם.

בין המצרים - זמן פורענות/אבילות

איתא בשו"ע (או"ח תקנ"א/ז): טוב לזוהר מלומר שהחיינו בין המצרים על פרי או על מלבוש. וכתוב במ"א שטעם האיסור הוא משום שאז זהו זמן פורעניות, אבל אין הטעם משום אבילות שלא מצאנו שאסור לאבל לברך שהחיינו. וננסה לבאר הענין.

"יש הנהגה שלו ית' שנקרא גבורות, והיא לא גבורה אלא גבורות, שהיא שורש של כל הגבורות, והיא נקראת פועל גבורות, שאין לה מצר כלל, אבל היא שורש לכל מיצר, שכל מיצר היא שייך למערכת של הנהגה העולם הזה, ועל זה כתוב כל רודפיה השיגוה בין המצרים, שרק שם יש להם מגע יד. וימי הפורענות הם כ"ב ימים, והם בין המצרים בין י"ז בתמוז, לט' באב, והם מכוונים כנגד הכ"ב אותיות של הא"ב, ושורש הדבר רואים גם מכך שכל מגילת איכה בנויה על הא"ב שפרקים א' ב' ג' ד' מסודרים לפי הא"ב, ופרק ה' אמנם אינו לפי סדר הא"ב אבל יש בו כ"ב פסוקים. טעם הדבר שימי בין המצרים מקבילים לכ"ב אותיות הוא, מפני ששורש כל הצרות התחיל בשבירת הלוחות ב"ז תמוז, ואז פרח מהם הכתב ונתפזר בעולם. פירוש הדבר שנתפזר הכתב בעולם הוא, שעשרת הדברות חקוקות בבריאה כמו שהם יצאו תחת ידיו ית', והן מקבילות לעשרה מאמרות שבהם נברא העולם, וכשנשתברו הלוחות, שוב אין הכתב חקוק בעולם, ואי אפשר לקרא בעולם את הדברים כמו שהם כתובים, מפני שהכתב נתפזר, וביותר, שמאז אפשר לצרף את הכתב באופן הפוך ממה שהוא נכתב. הא"ב מסודר כך שעל ידו נצרף מילים ומשפטים המתאימים לאותם מאמרות של מעשה בראשית. מאז שהכתב פרח מהלוחות שוב אין הא"ב יכול להגיע לתכליתו האמיתית, ולא ברור איזה כתב הוא הכתב הנכון.

שורש ענין הלוחות מונח במה שכתוב בפסוק (משלי ז/ג) כתבם על לוח לבך. ההבדל בין הלוחות הראשונים לשניות הוא, שבלוחות הראשונות החומר של הלוחות היה מעשה אלקים, ובשניות הוא הובא מאתנו, כלומר, שלוחות שניות מותנות בכך, שעד כמה שאנחנו מביאים את הלוחות, כך ה' כותב עליהם, אבל בלוחות ראשונים היה הכתב כה

שלשה שבועות

ברור, ובולט, עד שלא היה אפשר לטעות בו. סוף החרבן הוא, שנחרבה האפשרות לקיים את ה'פסל לך' (שמות לד/א) בשלמות, וזה מה שקרה בט' באב. עד החורבן כל לב שהיה מוכן לקבל הלוחות אזי ה' היה כותב עליו הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים, ואז מתוך הלוחות השניות אפשר היה להגיע ללוחות הראשונים, אבל אחרי ט' באב, שוב אי אפשר להגיע למדריגה הזאת עוד פעם, וכאן נשבר הלב של כלל ישראל, שהיה מוכן לקבל הלוחות. זה הסוד שכתוב בחז"ל (הובא ברש"י במדבר יד/לג) על הפסוק (שמות לב/לד) וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, וביום פקדי במרגלים ופקדתי עליהם חטאתם (של העגל), ז"א שהיה ריצוי על חטא העגל, וקבלנו לוחות שניים, אבל מתי שחוטאים עוד פעם, מזכירים עוד פעם את חטא העגל, שהסליחה היא סליחה של לוחות שניים, ובמרגלים גרמנו שהלוחות השניים לא יחולו עלינו. הסליחה מותנית ועומדת בנו, שרק עד כמה שאנחנו נשים את עצמנו כלוחות, כך יהיה לנו סליחה.

כתוב (תהילים קו/כו, כז) וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות, וכל זה נגזר בחטא המרגלים, וצ"ע למה חטא המרגלים מחייב פיזור וגלות? מה ששבירת הלוחות גורמת לכך, זה מובן, שאז האותיות נתפזרו, והאותיות הם הם התורה, ומכיון שישראל ואורייתא חד הוא, לכן בגלל שהתורה מפוזרת גם כלל ישראל צריכים להיות מפוזרים. אך למה חטא המרגלים גורם לכך? פשר הדבר הוא שבמאמר בראשית נברא זמן, שהוא תהליך שמתחיל במקום אחד ונגמר במקום אחר. בין המצרים הוא זמן שנחרב, והוא לא מוביל לתכלית, אלא לרע. המלה בכי מלשון של נבוכים, שאבד הדרך², לכן עכשיו הוא זמן של בכי, שאין עכשיו תהליך, וזוהי הבכיה לדורות. וזה קרה בגלל שהם בכו בכיה של חינוך. זה פירוש המושג 'זמן של פורענות' נוסף על 'זמן אבילות', שאבילות, אין ענינה זמן שלא מוביל לאחריה. אבל פורענות זהו זמן שלא מוביל לשום תכלית. לכן חטא המרגלים שגרם את הבכיה לדורות הוא גרם שכלל ישראל יהיו נבוכים, ולא יהיה להם ח"ו תהליך שמוביל לאחריה. וזה יתוקן רק על ידי האבלות והבכיה ואז זוכים ורואים בנחמה, וזוכים לאחריה.

מועד שבט' באב

איתא בגמרא פסחים (דף עז). שטעם הדין שקרבן ראש חודש דוחה שבת וטומאה הוא בגלל שר"ח נקרא מועד. אבל הא גופא קשיא, היכן מצאנו שראש חודש נקרא מועד? כל המועדים הם המועדים הכתובים בתורה, כמש"כ אלה הם מועדי (ויקרא כג/ב), ומה שר"ח נקרא מועד, מבואר באותה גמרא שלומדים זאת מפסוק באיכה כדאביי דאמר אביי תמוז דהאי שתא מלויי מליוה דכתיב קרא עלי מועד לשבר בחורי, כלומר, שמכיון שחודש תמוז היה מלא עשו עוד יום ראש חודש, שכל פעם חודש תמוז חסר, אבל אז היה מלא, כדי ששילוח המרגלים יגמר בט' באב, שהוא היום המוכן לפורענות. כאן נוסף עוד מועד בימי שילוח מרגלים. יש כמה פרטי דינים בשו"ע שתשעה באב יש לו גם דין מועד, שלא אומרים תחנון, בגלל הפסוק הנ"ל. אבל זה קשה שהמועד שמדובר שם הוא ראש חודש, ולא ט' באב, וצ"ע פשר הדבר.

בע"כ צ"ל בישוב הענין שהמועדים של ר"ח ושל ט' באב הם זהים. הפירוש של מועד הוא, שמכוונים ומתקדמים לאיזה יעד, כמש"כ (עמוס ג/ג) הילכו שנים יחדו בלתי אם נועדו. המועדים מראים לנו לאן אנחנו הולכים, ולקראת מה. צ"ע מה הוא בחינת מועד שבראש חודש, איזה נס קרה בו שנקבע עליו מועד? המאורע הוא שהלבנה נולדה מחדש, לפני כן היא ירדה והגיעה למצב שאיננה, ועכשיו היא נולדה מחדש. באיזשהו מולד זה יקרה שהלבנה

שלשה שבועות

תגדל ותגדל ותמשיך עד שתהיה כמו שהיתה בששת ימי בראשית. כמו שאנחנו הפסדנו כל המועדים אנחנו מפסידים ראש חודש בכל חודש וחודש, אבל יבא יום שהלבנה תתחדש ותגדל ותגדל כמו שהיתה בששת ימי בראשית. וזה הוא בדיוק אותו ענין של מועד של תשעה באב, שאנחנו ירדנו וירדנו עד שאנחנו לא נמצאים בכלל, דוגמת העלמה של הלבנה.

כלול במיעוט הלבנה שהלבנה לא ישאר במצבה הנוכחי הטבעי, שהרי היא נברא להיות כמו השמש, ולכן בדווקא על ידי מיעוט זה סיבה לחגוג שזה לא ישאר כך, וכן הדבר בטי' באב²², ולכן יש חג של ט' באב, שאנו חוגגים שזה סיבה שיבנה בית המקדש השלישי הנצחי, ודווקא החרבן היא סיבת הישוב האמיתי. ולכן ט' באב תמיד חלה ביום ראשון של פסח שבו יצאו כלל ישראל ממצרים שגם היא מעין גאולה דלעתיד, כמשי"כ כימי צאתך ממצרים כן אראנו נפלאות (מיכה ז/טו). כתוב במדרש איכה שהמועד של ט' באב הוא בגלל שבאותו יום נולד משיח, הטעם של המועד היא מועד על הולדה אחרי הסתרה.

כתוב בגמרא חגיגה (דף ה:) ואם לא תשמעוה במסתרים תבכה נפשי מפני גוה אמר רב שמואל בר איניא משמיה דרב מקום יש לו להקדוש ברוך הוא ומסתרים שמו מאי מפני גוה אמר רב שמואל בר יצחק מפני גאוותן של ישראל שניטלה מהם ונתנה לעובדי כוכבים רב שמואל בר נחמני אמר מפני גאוותה של מלכות שמים ומי איכא בכיה קמיה הקדוש ברוך הוא והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקדוש ברוך הוא שנאמר הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו לא קשיא הא בבתי גואי הא בבתי בראי ובבתי בראי לא והא כתיב ויקרא אדני ה' צ-באות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק שאני חרבן בית המקדש דאפילו מלאכי שלום בכו שנאמר הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון, ע"כ.

מהי הגאווה הזו של ישראל שניטלה מאיתנו ונתנה לעובדי כוכבים? הגאוותן היא גילוי שכינה שהיה בבית המקדש²², אבל איך זה ניתן לגוים בכלל? אלא פשר הדבר היא שה' משפיע שפע לעולם שיתקיים בכל עת ורגע, ובזמן המקדש השפע היה בא ישיר, ולכן כל העולם היה מלא שפע, אבל בזמן החרבן כל השפע בא דרך עקלקלות דרך שרי הגוים²² דרך משל כשמלך מפרנס בנו דרך שלישי, שעצם המלכות שמים כביכול מתלבש בחלק הרע²², ולכן אין גילוי של רצונו ית' ברור, אלא דרך עקלקול, ולכן זה נחשב שניתן לגוים, שההנהגה נראית עבורם, ונתגלה גאוה עבורם, וזה ניתן להם. זה מראה שהעולם הולך לקראת תכלית אחר ממה שהגאווה שלנו מגלה.

ואם קשה איך הקב"ה בוכה²² יש לדעת כידוע שכל הנהגותיו ית' הם כפי הנבואים המקבלים, וזה בבתי גואי, בהנהגותיו הפנימיים, אבל בבתי בראי ז"א בהנהגותיו היותר חיצוניים 'הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו', וטעם הדבר שהמקדש רק שייד לפנימיות, ולנשמה, אבל לגוף, לחיצוניות לא חסר כלום, חוץ מזמן החרבן ממש, שאז כל העולם היה מקבל חסרון, שבבנינו היה לעולם ברכה, עד שהיה להם השובע בכל דבר, אבל אחר כך עולם כמנהגו נוהג (ע"ז נד:), והפירוש של הבכי היא הנהגה של עצבות, וחסרון, שאין קשר לאחרים, ונראה שהפירוש של הבכי היא שאי אפשר לראות ולהתייחס לסביבו²². השורש של המילה בוכה, היא ממה שכתוב, נבוכים הם בארץ (שמות יד/ג), שנבוכ הוא לשון של אבדן דרך, לכן הגילוי של בכייה זהו טשטוש של ראייה. אפילו בכיות של תחינה זה ככה שהוא לא יודע דרכו, והוא אבוד, כמו תינוק שבאמת אבוד.

שלשה שבועות

כתוב (תהלים קב/טו) אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד [למה?]. כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחנונו. ז"א שהעבודה שלנו בחג של בכי, וחסרון כמו בר"ח וט' באב היא לדעת שזה מועד, וזה בא לתכלית, והתכלית היא שאנחנו נרצה את בנינה, ועל ידי זה תבנה.

אובדים נדחים

איתא בגמרא (יומא נד.) אמר רב קטינא בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה ואומרים להן ראו חבתכם לפני המקום כחבת זכר ונקבה, וכו', אמר ריש לקיש בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים המעורין זה בזה הוציאו לשוק ואמרו ישראל הללו שברכתן ברכה וקללתן קללה יעסקו בדברים הללו מיד הזילום שנאמר כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה עכ"ל. ושואל הר"י מיג"ש (הובא בריטב"א) שהרי בב"ב (דף צט.) אמרינן שלא היו פניהם איש אל אחיו אלא כשהיו עושין רצונו של מקום? והרא"ם מתרץ דנהי נמי בנס היו מעורין עכשיו אלא שנעשה נס לרעה כדי לגלות ערותן.

הקשר בין ה' ית' לכלל ישראל שהם יהיו בבחינת רעיתי, שיהיו אחד, נחתם במתן תורה, פירושו של הקשר הזה הוא שה' מנהיג את כל העולם כולו דרכנו, כל הנהגה נקבעת כפי מעשי בני ישראל. וזה הפירוש בגמרא ברכתם ברכה וקללתם קללה, שהנהגה היא דרכנו. ה'מעורה' של הכרובים בחורבן הראה שכאילו ה' לא איכפת לו מה שאנחנו עושים, ואפילו אם אנחנו נוהגים שלא כרצונו, ודחויים החוצה, ה' עוד בחיבור שלם עם העולם, זה קוטב הנגדי של ראו חבתכם לפני המקום.

לכל מועד יש נס, שעליו המועד נוסד, שהרי בכל מועד יש גילויים מעולם יותר עליון, אם כן בט' באב יש מועד שהיא מועד לרעה, ויש נס לרעה, ופירוש הנס היא שכאן נתגלה לעולם גלות השכינה. השכינה שוכנת בנו כמש"כ (שמות כה/ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. כשנראה בחוץ שאנחנו לא משנים שום דבר בהנהגותינו ית' בעולם, זה נראה שה' ית' לא שוכן בנו ח"ו, וזה גלות השכינה, כאילו ההנהגה העליונה נמסרה לגוים.

הנס הרע הנ"ל קרה בבית ראשון, והיה עוד נס מעין זה בבית שני, כמש"כ בגמרא גיטין (דף נו:): שטיטוס נטל סייף וגידר את הפרוכת ונעשה נס והיה דם מבצבץ ויוצא וכסבור הרג את עצמו, וכתוב ברש"י שזה כינוי כלפי מעלה. אז נתגלה שהחיבור בינו ית' לבינינו הוא אותו חיבור שיש בין נשמה לגוף (ואפילו יותר²), ואם נוטלים את החיבור הזה, זה גורם למות, וזה ממש מעין אותו גילוי של הנס שהיה בבית ראשון. ה' נקרא א-ל-ח, וא-להים חיים, ובגלל המדה הזאת, ה' ציוה לנו להקריב תמיד של שחר ותמיד של בין הערביים, והם נקראים (במדבר כח/ב) קרבני לחמי, ז"א שנתגלה שה' חי וצריך מזון מאתנו, כמו שכל גוף חי צריך מזון לחיות, וזה מש"כ משלחן גבוה קא זכו (ביצה כא.). אם הבית המקדש שהוא מקום האכילה, חרב, אזי באמת יש לחשוב כמו שחשב אותו רשע, והרי הגמרא לא מביאה דברים מטורפים, אלא ביאור הענין כאמור הוא, שכשהמקום של 'ויפח באפיו נשמת חיים', מקום החיות שהוא הבית המקדש, נחרב, יש כאן נטילת נשמה, ופסיקת חיות, ז"א ביטול של מידת חיים. אנחנו יודעים שאין אפשרות כזו, לכן נתגלה שגם עכשיו זה בית חיינו. זה הסוד של המועד שנקבע על שני החורבנות. כתוב באר"י בליקוטי תורה על הפסוק (שמות לב/ה) חג לה' מחר, שלא יתכן שהתורה תכתוב שקר, אלא בגלל שהלוחות נשתברו באותו יום, ועתיד הקב"ה להפכו לששון ולשמחה, לכן באמת יהיה חג ה' לעתיד. הנס יש לו שתי פנים, וזה טעות גדולה לחשוב שהמועד של ט' באב, והמרירות של היום הם שני דברים נפרדים.

שלשה שבועות

כתוב (ישעיה כז/יג) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האבדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלם. וכתוב על זה במדרש (ויקרא רבה יג/ה) אמר רב הונא כל המלכויות נקראו על שם אשור שהיו מאשרין עצמן מישראל א"ר יוסי ברבי חנינא כל המלכויות נקראו על שם מצרים על שם שהיו מצירין לישראל, ע"כ. רואים אנו שתיקון של שופר הגדול היא להוציא אלה בגלות אצל אשור ומצרים, והם נקראים אובדים ונדחים. להבין התורה היא עצם חיינו, ורק שייך שכחה על ידי השקיעה בענייני עולם הזה², ולכן בא השופר בר"ה לזכרון (ע' דברינו על זכרון של ר"ה). ושנים אלה הם תאוה וטרדה, שמצרים היא מקור התאוה והתענוגים, וכאן שייך לנדחים אבל כאן אינם אבודים לגמרי, אבל המשוקע בטרדות השייכים לאשור אי אפשר להיות נזכר שכאן אין תאוה שמפריע לזכרון אלא זכרון של דברים אחרים שמפריע לזכרון, וכנגדם יש יוסף שהוא מתגבר על התאוה, ויהודה שהוא עצם ההודאה על מה שה' עשה. ה'מאשרין' שבאשור היא מלשון קיום שהם נעשים מקיומים, שהם עיקר העולם, וזה נתגלה על ידי שהם לקחו לעצמם כביכול הנבואה והמשיח, והתורה.

החילוק בין אובדים לנדחים הוא שנידח היה לו מקום מסוים ודחפו אותו משם, והוא יכול לחזור אליו, אבל אובד, נאבד לו מקומו, ולא יודע איפה זה, ולא יודע אפילו איך לחזור או איך זה נראה. כשהגויים מצירים לישראל הם גורמים שהם יהיו בבחינה של נידחים, אבל אשור פועל שיהיו אובדים. בגלל צרות, אדם מחפש מקום אחר להיות, אבל כשהאדם נמצא במקום שנראה כמקומו, הוא אבוד, שהוא לא יודע שהוא לא במקומו.

כתוב ברמב"ם (הלכות מלכים ומלחמות יא/א) המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דויד ליושנה לממשלה הראשונה, וכו', וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבנו. והנה בשלמא לענין מי שלא מאמין בו, הדבר מובן, אבל מי שלא מחכה לביאתו מדוע הוא כופר, במה הוא כופר? והביאור להנ"ל הוא, שמי שלא מאמין בו, הוא נידח, אבל מי שלא מחכה לביאתו, הוא אבוד, ז"א שטוב לו עכשיו גם במצבו, שהוא לא מכיר את הבית האמיתי שלו, ולא זוכר כיצד זה היה.

הסוף של המכות של ט' באב, היה בזה שחרש טורנוסרופוס הרשע ממלכי אדום את ההיכל ואת סביביו לקיים ציון שדה תחרש. ענין המכה הזו מובן כך: ציון הוא מלשון מצוין, בולט, וכשזה נחרש, הוא נאבד. המצב של 'ציון שדה תחרש' נתגלה בזמננו, שהמילה ציון נעלמת וכך מטשטש החילוק ביננו לגויים. שדה לעצמה אינה מוכרת, ולכן כשציון שדה תחרש היא הופכת להיות מציאות שאינה מוכרת.

גם נפילת ביתר וגם חרישת שדה ההיכל היו אחרי החרבן, אבל הם מצטרפים לאבילות של החרבן. הזכרנו (ה' התחלות וה' סופות) ענינו של ביתר, שבביתר היתה אפשרות שהמלכות של כלל ישראל תהיה מלכות של משיח. חלילה לטעות להגיד שחכמי ישראל טעו בבר כוכבא, זה טפשות, זה לא היה טעות אלא זה לא נתגלה כמו שצריך להיות וזה הענין של נחרבה העיר. מכאן ואילך לא יכול להיות שמלכות ישראל תתפתח להיות מלכות של המלך המשיח, ומעכשיו זה יהיה דבר לעצמו. אם יש מלכות, זה עוד צורה של אשור, שהם לקחו לעצמם מה ששייך לישראל. שום אשור לא יביא לנו שום ישועה.

משי"כ בחומש על ט' באב הוא (במדבר יד/א): ויבכו העם בלילה ההוא, והגר"א כותב שבכיה הוא מלשון (שמות יד/ג) נבכים הם בארץ. בכיה מורה על אבדן דרך, וכך טבעה של בכיה שהיא מכסה את העניים, ולא מאפשרת לראות. וכשכתוב שבט' באב נקבע שתהיה בכיה לדורות ז"א שתמיד יהיו במצב של אבדון דרך, וזה כל החורבנות שלנו. מה שקרה ביי"ז בתמוז קרה על ידי הערב רב, אבל מה שקרה בט' באב קרה על ידי ראשי אלפי

שלשה שבועות

ישראל. נידחים זה על ידי אחרים, אבל נהינו אובדים ע"י עצמנו. בבין המצרים אנחנו עוברים מסלול מנידחים לאבודים. ודווקא על ידי כך שתופסים שאנחנו אבודים אז כאן בפרט יש מקום לתיקון, שאם אנחנו יודעים שאנחנו אבודים אז נעלם המציאות של אשור, והאבדון שלנו, שאנחנו יודעים שאנחנו לא במקומינו, וצריכים תיקון, ולכן יוצא שמוכן הדבר שהכרוזין מעורין, שעל ידי כך שקבלנו העונש שלנו, ואנחנו יודעים שאנחנו צריכים לחזור אז הם מעורין, והוא הא דאיתא (מגילה כט.) שבכל מקום שגלו שכנה עמהן גלו, זה הקשר שלנו עם השכינה.

העומק של הנס של טיטוס הוא, שנתגלה שאפילו אם יש ביטול וחורבן של החיבור הקבוע בין מעלה למטה, בכל זאת עוד יש חיבור. כתוב בגמרא גיטין (דף נו:): אבא חנן אומר מי כמוך חסין י-ה מי כמוך חסין. וקשה, שאיך אפשר לשמוע ניאוצו וגידופו של אותו רשע ולשתוק, דבי רבי ישמעאל תנא מי כמוכה באלים ה' מי כמוכה באלמים. כתוב בתרגום על הפסוק ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב/ז), לרוח ממללא, לרוח מדברת, ז"א שהקשר בין הנשמה לגוף נתגלה בדיבור. וממילא יוצא שכשנתגלה שהיה נטילת נשמה חלילה, אזי נתגלה הנהגה של מי כמוכה באלמים, שאין יותר דיבור. המהר"ל כותב שמתים נקראים יורדי דומה, משום שהם יורדים למקום שאין דיבור, וזה עצם החילוק בין חי למת. כתוב מיום שחרב בית המקדש, נפסקה הנבואה, שכאלו ה' הפסיק מלדבר. היו אמנם נביאים אחר כך, אבל הם היו מסוג אחר, ואז התחילו הדיבורים של בית שני, והם היו משתמשים בבת קול, ואז ה' נכנס לנהגה של 'מי כמוכה באלמים'. יש לגילוי הזה שתי פנים: א. שהוא לא נמצא ח"ו וזה צורת החרבן. ב. לנו זה גילוי של כח השתיקה, אנחנו אומרים את השבח הזה כל בוקר בשירת הים, וכל ערב, ב'בשמחה רבה ואמרו כולם', שזה נאמר בכל השמחה האפשרית, יש לזה עוצמה הרבה יותר גדולה ממה שאפשר לבטאות על ידי דיבורים. מי כמוכה נאמר אחרי קריעת ים סוף והולך על כל יצי"מ. אם אנחנו שומעים את האלמות, אנחנו שומעים הכח של (מיכה ז/טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. למי שיודע לשמוע, ה' מדבר באלמות דברים שאי אפשר לדבר בדיבורים, וכל העולם כולו שומע 'כסבור שהרג את עצמו', וראו ערותה, שגוים לא יכולים לתפוס גילויים כאלה.

לפי הנ"ל אפשר להבין הא דאיתא במדרש (תנחומא דברים א/א) אלה הדברים, יתברך שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה יתברך ויתעלה זכרו שכל הנסים שעשה לישראל במדבר כך עתיד לעשות להם בציון. במדבר כתיב אלה הדברים ובציון כתיב (ישעיה מב) אשים מחשך לפניך לאור ומעקשים למישור אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם, ע"כ. ז"א שבפסוק ואלה דברים רמוז נס בזה שכתוב אלה הדברים אשר דיבר משה, והנס הזה יחזור בציון, וזה מה שכתוב בפסוק בישעיה, שזה יתהפך לטוב. וצריך עיון איזה נס היה באלה הדברים, ובמה זה קשור לנס שיהיה במה שכתוב אשים מחשך לפניך לאור וכו'?

בפרשת דברים משה דיבר המון דברים, והוא הרי אמר על עצמו (שמות ד/י) לא איש דברים אנכי. כתוב במדרש (דברים רבה א/א) אמר הקב"ה ראה לשונה של תורה מה חביבה שמרפאה את הלשון מנין שכן כתיב (משלי טו) מרפא לשון עץ חיים ואין עץ חיים אלא תורה שנא' (שם ג) עץ חיים היא למחזיקים בה, ולשונה של תורה מתיר את הלשון, תדע לך לע"ל הקב"ה מעלה מג"ע אילנות של תורה משובחים ומה הוא שבחן שהן מרפאין את הלשון שנא' (יחזקאל מז) ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה וגוי מנין שהיא רפואה של לשון שנא' (שם) והיה פריו למאכל ועליהו לתרופה רבי יוחנן ורבי יהושע ב"ל חד אמר לתרפיון וח"א כל שהוא אלם ולועט הימנו לשונו מתרפא, (במקום אחר במדרש כתוב שתרופה הוא לשון של להתיר פה). ריש לקיש אמר מה לנו ללמוד ממקום אחר נלמוד ממקומו הרי משה

שלשה שבועות

עד שלא זכה לתורה כתיב בו (שם ד) לא איש דברים אנכי כיון שזכה לתורה נתפא לשונו והתחיל לדבר דברים מנין ממה שקרינו בענין אלה הדברים אשר דבר משה ע"כ.

מה שמשה לא היה איש דברים הוא בגלל שהחיבור בין הנשמה לגוף אצלו היה בכיוון אחר מאצלו, אצלו הדברים נתפסו בדרך גבוהה יותר, ולא בדרך של דיבורים שלהם^{כט}. הדיבור מגביל דברים, שמעצמם הם הרבה יותר עמוקים מהמילים שמסבירים אותם. כתוב בחז"ל שהמילים שבהם אנחנו מלבישים את התורה שלנו, נקראים נעל, שזה החלק הנמוך ביותר של הרוח. משה היה צריך להוריד הדברים לדיבור, וזה היה קשה לו, לכן הוא היה כבד פה. באלה הדברים נתחבר חיבור חדש בין נשמה לגוף, החיבור נתפא, לכן נתחדשו דיבורים חדשים, והדיבור קיבל מימד חדש. זה הנס של אלה הדברים אשר דיבר משה, שהעליונים התחברו עם התחתונים, ויצא מזה רוח ממללא חדש, וזה מה שכתוב אשים מחשך לפניך לאור ומעקשים למישור אלה הדברים עשיתים ולא עזבתים, זה הנס שה' יחזור ויעשה לציון.

כל לידה אינה חדשה אלא אם כן המציאות הישנה נכלה לגמרי. אפרוח שנולד מביצה טריפה כשר בגלל שהביצה נעשה עפר הארץ ליצור אפרוח. כך תהיה הגאולה העתידה. במה שקיים היום אפשר רק לשפר, אבל כדי שתהיה לידה חדשה, צריכים מימד חדש לגמרי. החיבור נתגלה בצורה של ניתוק לגלות את החיבור עמוק יותר. כתוב (דברים א/ה) בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר, וכתוב על זה ברש"י בשבעים לשון פירשה להם. ולכאורה, הלא כל כלל ישראל דברו אז בלשון אחת, וא"כ למה משה פירשה בע' לשון? אלא שנתחדש כאן מימד חדש של דיבור שהוא מרפא, ומקיף את כל כח הלשון בעולם, והכל יתפא על ידי הדיבור הזה, ויהיה מכוון אליו. עכשיו כל הדיבור בעולם הוא כולו חרבן, ומכוון לה, לכן כתוב שהמוקד של החרבן היה בא"ב, שכל מערכת הדיבור נחרבה. המועד של ט' באב הוא היה הנס לרעה, שגילה את העומק של החרבן כדי שהדיבור שיבא יהיה דיבור חדש, והדיבור החדש הוא יהיה המשנה תורה האמיתית שהוא חזרה על כל מה שהיה לפני כן. מטעם זה חייבים מעיקר הדין לקרא פרשת דברים לפני ט' באב.

למה לקו באיכה

איתא בגמרא סנהדרין (דף קד). איכה ישבה בדד אמר רבא אמר רבי יוחנן מפני מה לקו ישראל באיכה, מפני שעברו על שלשים ושש כריתות שבתורה (איכה בגמטריא שלשים ושש). אמר רבי יוחנן מפני מה לקו באל"ף בי"ת (איכה כתוב כסדר האל"ף בי"ת) מפני שעברו על התורה שניתנה באלף בי"ת ע"כ. צ"ע מה פירוש הדבר שעברו על התורה שניתנה באל"ף בי"ת? הלא רק מוציאים את המילים מהפה על ידי אל"ף בי"ת, ואם רוצים לומר שמישהו עושה נגד משהו, אי אפשר לעשות דבר נגד דבר שלא נתגלה, וכל גילוי הוא רק על ידי דיבור, וכל דיבור הוא באל"ף בי"ת, ואם כן מה המיוחדות שדווקא כאן נחשב שחטאו באופן המתנגד לאל"ף בי"ת. כתוב בסוף הגמרא הני"ל אמר רבי יוחנן בשביל מה הקדים פ"ה לעי"ן (למה הפסוקים בפרקים ב', ג', וד' של ספר איכה, כתובים לפי סדר הא"ב חוץ מזה שהאות פ' לפני האות ע' שזה הפך הסדר)? בשביל המרגלים שאמרו בפייהם מה שלא ראו בעיניהם. כלומר, סדר האל"ף בי"ת שנתנה בגלל שעיקר הגורם של חרבן הבית היה מעשה מרגלים, שזה גרם שיהיה בכייה לדורות, והם גרמו את זה על ידי שהם הקדימו פה לעי"ן.

שלשה שבועות

כתוב בגמרא ברכות (דף נה.). אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ. בצלאל היה הבונה הראשון של המקדש (המשכן והמקדש הם מקבילים אחד לשני), והוא עשה זאת על ידי צירוף נכון של הא"ב שבהם נבראו העולם, ובהם נתנו התורה כולה, וצריך שזה יהיה בצירוף הנכון, כדי שיהיה מקדש, וממילא מובן שאם נחרב הבית המקדש, אזי בהכרח נחרב גם צירוף הא"ב. כתוב בספר יצירה שהאותיות הם אבנים וכשהם מצטרפים הם נקרא בתים. בשני אבנים אפשר לצרף שני בתים (אפשר לבנות שתי מילים משתי אותיות), בשלשה בונים ששה בתים בארבעה אפשר לבנות עשרים וארבעה בתים. אם יש לה' בית בעולם (כמש"כ (בראשית כח/כב) והאבן הזאת אשר שמתה מצבה יהיה בית א-להים, וכן (שמות כח/ח) ועשו לי מקדש) זה נבנה בצירוף הנכון של אבנים. האבנים הם אותיות, שכל הבריאה נבראה על ידי מאמרים. וכשהאלי"ף בי"ת נחרב, אזי הוא בוכה.

במדרש הני"ל כתוב שלקו באיכה מכיון שעברו על שלשים ושש כריתות שבתורה. ויש לתמוה שהרי הרבה מילים שהם בגימטריא של ל"ו שלא לקו בהם? איתא בחז"ל על אדם הראשון אחרי חטאו אז נסתלק הקב"ה מהשכינה, ז"א שהגילויים העליונים השייכים לעתיד לבא הפסיקו מלהתגלות לכאן ולכן זה מרומז בלשון איכה איה כה, שה'איי"ה' שהוא הגילויים העליונים נפרדת מה'כה'. ז"א שעצם חטאו^ל היה במקום גבוה כל כך, ונכבדת כל כך, שהיא גן עדן, שאם זה היה במקום אחר לא היה ענשו של אדם חמור כל כך, אבל בגלל נכבדות של מקום ג"ע היה לו להשכיל ולהתבונן מקום כבודו ית'. השאלה, למה לקו באיכה, פירושה, למה הם לקו באופן שהגיע עד איכה, שהרי בבית המקדש חזרו כלל ישראל למציאות של מעין גן עדן, והפסידו את זה בחרבן, ולכן החרבן הגיע עד איכה, עד להפריד הגילויים העליונים מהתחתונים, ולכן דווקא כאשר עבור על הל"ו כריתות הם כרתו הגילויים של רצונו ית' אל עם סגולתו.

הענין של כל בית הוא לצרף פרטים למציאות אחת. וענין של בית אלקים הוא לצרף כל הבריאה כולה למציאות אחת, אליו ית', וזה אותה אבן אשר שמתה מצבה (בראשית כח/כב) שכל הריבוי של האבנים התחברו יחד, שהם גילו שכל הריבוי הוא רק להגיע למי שברא אלה, ולכן הם אמרו עלי יניח צדיק את ראשו. כי יעקב אבינו חבר את כל הבריאה לבית אחד.

כתוב באר"י בליקוטי תורה שנים מרכיבים יחד לבית, בית הוא הצירוף של אור ועוד אור בלי האלפים. ויר' זה בגמטריא בית. פירוש הדבר הוא שכל בן אדם ובן אדם הוא מציאות לעצמו ואור לעצמו, וכששנים מתחברים יחד, אז באמת הם מתחברים יחד כל המערכת, ז"א כשהם מתחברים יחד כל מה שיוצא מעצמם, כלומר, האור של כל אחד ואחד, נוצר בית. הפעולה ראשונה בעולם שה' עשה מעצמו לחוץ (חוץ מבראשית שזה נמנ מאמר) היה ויאמר אלקים יהי אור (בראשית א/ג) רואים מזה שכל מי שמוציא עצמו לפועל, על ידי ביטוי אמיתי, אזי אפשר ליחס זאת לאור כמש"כ (ברכות דף כב.). פתח פיך ויאירו דבריך. כשלווקחים שתי מציאויות והם מתחברים יחד אז כל הביטוי שלהם נעשה בית. איך יראה בית? כשאל"ף ועוד אל"ף מתחברים, כל ביטוי שלהם הוא לעשות בית. שם ה' נקרא על בית המקדש, זה בית אלקים. ה' והבריאה מתחברים יחד שם וזה מקור החיבור.

עיקר בית המקדש זה בית קדש הקדשים, ועיקרו הוא הארון שעליו יש כרובים שהם נראים כאיש ואשה, והחיבור הזה נקרא בית כמש"כ (ויקרא טז/ו) וכפר בעדו ובעדו ביתו, וכמש"כ עוד (דברים כה/ט) לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו. האר"י כותב על איכה ישבה בדד, שבדד בגמטריא עשר, וכל עשר זה שלם, ציבור, ומחובר. הפירוש של

שלשה שבועות

המושג בדד הוא, להחריב דבר שלם, מציאות של בד בבד הוא שכל אחד לעצמו. ה' מצרף כל אלה להיות אחד. חרבן הוא להחריב בית, להחזיר בית לבדד, לאבנים. חרב הוא הפך חבר. כשה' לא בתוך הבית המקדש, הבית הופך לבית בלי חיבור וזה חרבן. זהו איפוא ביאור במש"כ שלקו באיכה ובאל"ף בי"ת, שהאל"ף בי"ת לא מצטרף, שעברו על התורה שנתנה באל"ף בי"ת, והתורה היא הצירוף הנכון של האל"ף בי"ת. זה הבית שנבנה באבנים, ואם נחרב האל"ף בי"ת, הכל נחרב.

איפא הצירוף האמיתי של האל"ף בי"ת, ואיפא הצירוף שגורם להיות בדד? איתא בגמרא הטעם שהוקדם בפסוקים פ"ה לעי"ן. בשביל המרגלים שאמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם. כאן טמון השורש של החרבן, שנשתנה סדר האל"ף בי"ת, ועל זה האל"ף בי"ת בוכה. תחילת כל תפיסה היא העין, וההוצאה לפועל היא על ידי הפה, וכאשר העין בא לפני הפה אז נמשכים אחרי ההתחלה ודביקות בשכל, ומוציאים השכל לפועל²³, וכאשר דבקים בשכלי ובנבדל אין מקום לגלות. וכאשר לא דביקים בנבדל אין הגמר אינו דבק בהתחלה בשכלי, ולכן מסולקים מה' ית' וזה גורם גלות.

א' מהחילוקים בין קליטה של עין לקליטה של פה הוא, שעין לא תופס דבר בודד, אלא כל פעם נתפסים לפחות שתי דברים מחוברים, שצריכים רקע לראות, הפירוש של זה הוא שהעין תמיד רואה כלל. הפה מצד שני, לא יכול לדבר שני דברים יחד אלא הוא מדבר רק פרטים שמצטרפים יחד, שאין דיבור של כלל. מבטאים אות ועוד אות, ומצרפים מילה ועוד מילה ומצרפים למשפט וכו'. כשמקדימים פה לעין, התפיסה העיקרית פרטי בעולם החומר, ולא בנבדל (שהרי כל פירוט שייך לגשם), כנ"ל זהו עוד גילוי של האי"ה כ"ה.

הרמב"ן (הר"ן סוף תענית מביא זאת מתורת האדם) כותב שכשטי' באב נופל במוצאי שבת לא אומרים הבדלה על הכוס, בגלל שכתוב בגמרא ברכות (שם) היכן תקון אמר ליה בתחלה קבעה בתפלה העשירו קבעה על הכוס. בליל ט' באב כולנו עניים מרודים, ולכן עיקר החיוב הוא בתפילה, ואין עני אלא בדעה (נדריס מא.). זהו מובן על פי הגמ' (ברכות לג.) כל מי שאין בו דעה שכאילו נחרב בית המקדש בימיו, אין בו דעה ז"א שהוא לא יודע לחבר דברים יחד, שדעת הוא לשון של חיבור, ז"א שהוא לא יודע לחבר השורש אל הענף. יום החרבן הוא יום שנחרב הדעת, ולכן כולנו עניים. כתוב באותה גמרא נדריס הנ"ל במערבא אמרי דדא ביה כולא ביה (התם מייריין מדעת, דהיינו, מי שיש לו דעת יש בו הכל) דלא דא ביה מה דא קני מה חסר דא לא קני מה קני. על דא ודאי קא בכינא.

לגבי מעשה העגל

(67) ספר עץ הדעת טוב - פרשת כי תשא

שאם שיחת עמך מדבר בערב רב איך אמר ויחר אפי בהם בישראל ואכלם בלי פשע כלל. גה למה הפסיק בדבריו ית' במ"ש ויאמר ראיתי וכו' ולכאורה נוכל לאמר במשז"ל כי בני בלעם היה ראשי הערב רב ומצאו טם זהב שהשליך משה ארונו בנילוס להעלות ארונו של יוסף שהיה כתוב בו עלה שור ועי"כ יצא העגל הזה מאליו וכפי זה פשע משה פשע גדול שלא שמר הטס ההוא לבל יקחוהו הערב רב וז"ש לך רד כי שחת

שלשה שבועות

בקיעת העיר, ונבואה לא נכונה

איתא בגמרא (ראש השנה דף יח:): תניא אמר רבי שמעון ארבעה דברים היה רבי עקיבא דורש ואני אין דורש כמותו צום הרביעי זה תשעה בתמוז שבו הובקעה העיר שנאמר בחודש הרביעי בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ ותבקע העיר. כתוב בפסוק שזה קרה בתשעה, ובאמת זה קרה ב"ז בתמוז, ובתוס' מובא ירושלמי גרסי' בה י"ז בתמוז ואע"ג דכתיב בקרא בתשעה לחדש קלקול חשבונות היו שם ופליג אש"ס דידן ורוצה לומר דמתוך טרדתם טעו בחשבונם ולא רצה הפסוק לשנות מכמו שהיו סבורים, ע"כ. צריך ביאור שכתוב בירושלמי שמה שכתוב בפסוק הוא לא נכון, ובגלל שכך היה בלב של בני אדם, לכן זה כתוב וזה צ"ב. **ע' ח"א**

א/קכא

כתוב במשנה בתענית (דף כו.) בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל. וצריך עיון, מדוע עושים זכר מיוחד לכך שהובקעה העיר, אם שלשה שבועות אחר כך נחרב הבית המקדש. מה מקום יש לעשות זכר לכך שהובקעה העיר, הלא אין בזה ענין של התחלת פורענותו שכן כתוב ב"י בטבת סמך מלך בבל על ירושלים, והביאה במצור ובמצוק, ולכך כבר יש זכר, אם כן מה נוסף בזה שהובקעה העיר?

הפירוש של הובקעה העיר הוא, שזה נתנה בידי הלוחמים עליה²⁷, אבל ננסה להבין עמוק יותר.

כתוב (מיכה ד/ב) כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם, ²⁷פירוש הדבר היא שהתורה יוצא מציון, שהיא הגילוי של ה' ית' שהיא עומדת לגלות לכאן, וירושלים היא הבית קיבול של הגילוי, ולכן דברו ית' יוצא מירושלים אבל התורה שהיא שמימי בא מציון²⁸. אם כן יוצא שעצם היות שיש נבואה תלויה בהיות ירושלים.

ב"ז בתמוז נשתברו הלוחות, ז"א שאבדנו הקשר להר סיני בגלוי, וה'מתן תורה' בפרהסיא נחרב. הר סיני הוא השורש לכל הנבואות, כמו שכתוב (דברים יח/טו-יח) נביא מקרבך מאחיך כמני יקים לך ה' א-להיך אליו תשמעון ככל אשר שאלת מעם ה' א-להיך בחרב ביום הקהל לאמר לא אספ לשמע את קול ה' א-להי ואת האש הגדלה הזאת לא אראה עוד ולא אמות ויאמר ה' אלי היטיבו אשר דברו נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי בפיו ודבר אליהם את כל אשר אצונו. בחורבן שאירע ב"ז בתמוז נחרב ענין זה, לכן ביום זה גם שרף אפוסטמוס את התורה, עומק הענין של השריפה הזו מובן על פי מה שכתוב (רמב"ם הלכות ספר תורה י/י) דברים שבלוחות הברית, הן הן שבכל ספר וספר, ז"א ששריפת התורה היא מהדורה שניה של שבירת הלוחות, והענין היא שאפוסטמוס היה משרי יון²⁹, ועד הוא אף גוי לא התחצף להתנגד לס"ת שכולם כבדו את התורה⁴, אבל בזה היה התחלתה של גילוי של אי-יחס לזה, ז"א שעוד פעם היה חרבן של הגילוי של הר סיני בגלוי.

ולענין ביטול התמיד, כתוב (במדבר כח/ו) עלת תמיד העשיה בהר סיני לריח ניחח אשה לה', וכתוב על זה

בגמרא (חגיגה דף ו:): עולת תמיד העשויה בהר סיני וכו' רבי עקיבא אומר קרבה ושוב לא פסקה, ז"א שעבודת התמיד

⁴?

שלשה שבועות

התחילה בסיני, ונמשכה עד החרבן שבו בטל התמיד, ועיקר קיום העולם בזמן בית המקדש היה תלוי בתמיד שהיא כביכול קרבני לחמי¹²

השורש לכך שהנביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה (אבות א/א) היה בהבקעת העיר, שמאז אין עוד נבואה. המסירה מנביאים לאנשי כנסת הגדולה אומרת, שהנביאים אמרו לעם שיפנו אל אנשי כנסת הגדולה לדעת פירוש הכל, שאין גלוי, ומה שגלוי טועה, שהרי החרבן היה קלקול של העולם, וממילא קלקול בסדר הזמן¹³, וכאשר שורש הנבואה בידי נכרים, אז מובן מאד וחייב להיות שהנבואה נתגלה לא נכון, ולכן בדווקא הנבואה הזאת נתגלה בצורה מקולקלת.

להבין טעם התענית היא שענין הזאת של הר סיני בגלוי שייך לנו, ונחרב לנו, וזה חסר לנו, ואנחנו חייבים לרצות לקבלו חזרה, ואיתא בחז"ל (ירושלמי יומא ה.) כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החרבו, ולכן לתקן זאת עלינו לתקן את עצמנו להיות ראויים לקבלו חזרה. ענין התענית היא להיות קדוש (תענית יא.), בזה שנבדלים מאכילה ושתיה אז אנחנו זוכים למדריגת המלאך, שאינו בעל גוף¹⁴.

ואיתא (כריתות ו:): אמר ר' חמא בר ביזנא משום ר"ש חסידא כל תענית שאין בו ממושעי ישראל אינו תענית שהרי חלבנה ריחו רע ומנאו עם סממני קטורת אביי אמר מהכא ואגודתו על ארץ יסדה ע"כ. ענין הקטורת היא תיקון של מידת הדין כמשי"כ (דברים לג) ישימו קטורה באפך, וכאשר באים לתקן מידת הדין בתענית, שהוא על ידי שאנו דנים את עצמנו בצער שלנו, אז כאשר פושע ישראל דן את עצמו זה מגלה מידת הדין הרבה יותר עוצמה שאפילו אלה שאין להם שום קשר משתייכים, וזה ענין הריח שהיא למרחקים¹⁵, וגם שהמילה תענית היא מלשון הכנעה כמשי"כ (שמות י) עד מתי מאנת לענות מפני, וזה עצם ענין הדין שבתענית, ולזה כאשר יש הכנעה ממושעי ישראל זה הכנעה הרבה יותר גדולה, ואביי מוסיף שאז יש צירוף של כל כלל ישראל יחד בענין, וכאשר הם בשלימות אז ה' עמהם ואין שום חסרון¹⁶. סוף התיקון של מידת הדין היא שעל ידי כך שאנו דנים את עצמנו זה גורם גילוי של רחמים עליהם שה' ירחם עלינו, ואין כל כך חידוש בזה שצדיקים מתענים ומתקרבים אבל כאשר הרשעים עושים אז בגלל ריחוקו הכנעתו הרבה יותר גדולה וגורם רחמים הרבה יותר גדול¹⁷.

עוד יותר שכל תענית היא על כל צרה שלא תבוא על כלל ישראל ותוכן הענין היא סילוק הרע שבא בגלל הרע בכלל ישראל, שפשטות הברור היא על ידי זה שהפושעים לא פושעים עוד אלא מתקנים את עצמם אבל יש בזה עוד עומק והיא בזה שמושעי ישראל מצטרפים אז נתגלה שאין רע בעצם בכלל ישראל, וזה בדווקא על ידי הפושעים מתגלה¹⁸.

מועד שבט' באב

הובא בשו"ע תקנ"ט/ד אין אומרים תחנון בת"ב משום דמקרי מועד⁵, וצ"ע איזה מועד זה שהוא יום שמחה

שבגלל לא אומרים תחנון?

⁵ כתוב בשל"ה קצש"ע ומ"ב שזה מהפסוק קרא עלי מועד לשבור בחורי ולא מובן לי

שלשה שבועות

להבין כל מועד ומועד היה תיקון של כלל ישראל שפסח היה הלידה, ושבועות היה הקבלת התורה, וכן יוה"כ ור"ה וסוכות, וחנוכה, ופורים, אבל איזה תיקון יש בט' באב?

מה שקרה בט' באב היה יום שחזרו המרגלים, ואז בכו כל העדה, ונקבע בכייה לדורות. להבין עומק חטאם יש לדעת שיציאת מצרים היתה במדרגה מעל הטבע, ולכן לא שייך בו הזמן, והוא עצם ענין הזריזות שבו, ואם היו זוכים להיכנס לארץ זה היה כניסה במדרגה מעל הטבע מבלי שייכות לטבע, ואז לא היה שייכות ניתוק לכניסה לארץ, כמו שאין ביצי"מ, אבל בזה שגרמו שלא יכנסו לארץ בדרגתם אז ירדו לדרגה שבו היא בכייה לדורות, שלדורות יהיה להם צער^מ.

ויש להבין מה החטא? החטא של המרגלים היה לשון הרע, אבל זה היה עונש לכלל ישראל, וזה מוזכר בחז"ל כבכייה של חנם. להבין הבכי היא הביטוי של צער של חרב^מ, וכאשר מבטאים צער על הבשורה שיהיה להם הארץ, אז זה מראה שאין להם שייכות לארץ בעצם, שהרי חן מקום על יושביו (סוטה מז). לא שייך להם^מ. החן של מקום על יושביו אינו בגלל דבר מסוים בדבר אלא בגלל שזה שלו, בלי שום טעם^מ, ואם כלל ישראל מנתקים את עצמם מזה, אז כלל ישראל מנתקים את עצמם ממעלה הזאת, ולכן יהיה להם בכייה לדורות, שתמיד ירגישו צער עד שיתעלו מעל הדרגה של דורות, שלא יהיה עוד מערכת של זמן, ואז לא יהיה עוד החסרון הזאת.

איתא בגמ' (יומא נד): אמר ריש לקיש בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים המעורין זה בזה הוציאו לשוק ואמרו ישראל הללו שברכתן ברכה וקללתן קללה יעסקו בדברים הללו מיד הזילום שנאמר כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה, וע' בריטב"א וכן ברמב"ן ור"ן ב"ב (צט) שנעשה כאן נס לרעה כדי לגלות ערותן. פירוש ענין הכרובים^מ היא שכאן מגלים הקשר בין כלל ישראל להקב"ה וכל כמה שיש קשר בין הכרובים זה מגלה עד כמה שיש קשר בין כלל ישראל להקב"ה ובעלייה לרגל היו מגלגלים הפוכות לגלות שבעלייה לרגל כלל ישראל מקושרים להקב"ה בחיבוק שלם, אבל בשעת החרבן אם יש קשר שלם זה מגלה כאילו שאין לכלל ישראל שום יחס להנהגתו ית', וזה שברכתם ברכה וקללתם קללה שהם מנהיגים גילוי רצונו ית', וזה הזלזול לכלל ישראל שהם אבדו את הדרגה הזאת.

כתוב בחרבן בית שני (גיטין נו): ואמר אי אלהימו צור חסיו בו זה טיטוס הרשע שחירף וגידף כלפי מעלה מה עשה תפש זונה בידו ונכנס לבית קדשי הקדשים והציע ספר תורה ועבר עליה עבירה ונטל סייף וגידר את הפרוכת ונעשה נס והיה דם מבצבץ ויוצא וכסבור הרג את עצמו שנאמר שאגו צורריך בקרב מועדיך שמו אותותם אותות אבא חנן אומר מי כמוך חסין יה מי כמוך חסין וקשה שאתה שומע ניאוצו וגידופו של אותו רשע ושותק דבי רבי ישמעאל תנא מי כמוכה באלים ה' מי כמוכה באלמים, ע"כ.

כתוב כאן שהיה נס, והנס היה בצבוץ של דם בגידור הפרוכת, וטיטוס חשב שהרג את עצמו פי' רש"י כינוי כלפי מעלה. והנה להבין מי שהחריב את הבית המקדש לא היה משוגע לחשוב כך, אלא עומק הענין היה כך², שורש בית המקדש היא אבן שתיה שהיא מקום של החיבור בין עולם הגשמי לעולם הרוחני עד כדי כך שאין שליטה לגשם שם, והארון אינו מן המדה, ולכן כל החיות של רוחניות בא דרך בית המקדש. וכאשר נחרב בית המקדש ז"א שנפסק הגילוי כאן של רוחניות בגלוי, והגילוי שב למעלה למקורו, והבית קיבול נפל למטה כמת בלי חיות, וזה הדם שיצא מפרוכת, ולכן כאן יש מיתה ממש, וכמו שאנו מצפים לתחיית המתים, כך בית המקדש יחזור

שלשה שבועות

להבין צריך להביא גמי' (חגיגה ה:) אם לא תשמעוה במסתרים תבכה נפשי מפני גוה אמר רב שמואל בר אינאי משמיה דרב מקום יש לו להקדוש ברוך הוא ומסתרים שמו מאי מפני גוה אמר רב שמואל בר יצחק מפני גאוותן של ישראל שניטלה מהם ונתנה לעובדי כוכבים רב שמואל בר נחמני אמר מפני גאוותה של מלכות שמים ומי איכא בכיה קמיה הקדוש ברוך הוא והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקדוש ברוך הוא שנאמר הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו לא קשיא הא בבתי גואי הא בבתי בראי ובבתי בראי לא והא כתיב ויקרא אדני ה' צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק שאני חרבן בית המקדש דאפילו מלאכי שלום בכו שנאמר הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון.

להבין שיש כאן שתי בתים כביכול אצלו ית', יש בתים פנימיים שתמיד יש שמחה חוץ מזמן החרבן, ויש בתים שיש לפעמים שמחה ולפעמים צער, הבתי בראי היא הגילוי שלו ית' שמתקשר עם כלל ישראל, וכל צער של כלל ישראל הוי צער כביכול כלפיו ית', וזה מה שכתוב ונתתי משכני בתוכם²⁰.

אבל הבתי גואי הם רצונו ית' הפשוט שאין לו שייכות לרע, וזה נקרא מקומו, שזה מיוחד רק לו ית'. הבכי נמצא רק בבתי בראי ונקרא במסתרים היא שזה נסתר מרצונו ית' להטיב עד אין סוף²¹, וכאשר יש חרבן בית אז אין מקום לגלות הרצון הזה, ולכן יש בכי אפילו בבתי גואי²².

לכן נראה שבבית ראשון כאשר עשו עבירות, היו חייבים עונש, וקבלוהו בחרבן הבית, אבל אחרי שנחרב הבית היה אפשר להתחיל עוד פעם שהרי אחרי קבלת העונש אין עוד עבירה, ולכן הגלות רק ע' שנה, שזה משך זמן העונש - ועד אז הבתי בראי בקלקול, אבל באפשרות של תיקון, אבל בחרבן בית שני אין עוד אפשרות תיקון ללא תחיית המתים, שהענין של הבתי בראי נחרב, ואין שום תקוה ללא תחיית המתים.

אבל יוצא מתוך הנסים של ט' באב שתי דברים, והם כך - כל פעם שיש חסרון בכלל ישראל, וחייבים עונש נתגלה בדווקא בט' באב שאחרי העונש אנחנו מתכפרים, ולא נשאר בחסרון לעולם ועד, ועוד נתגלה שאפילו אם חטאנו בצורה שאי אפשר תיקון, תמיד יש עולם שעתיד לגלות שמלא שמחה, ואפילו אם האפשרות לגלות את העולם הזה בעולם הקיים עכשיו מת, ואין לו שייכות, ועכ"ז יש עולם נתגלה דווקא על ידי הדם שמבצבץ שיהיה תחיית המתים, וזה הסיבה לשמחה.

[דוגמא לדבר היא (ע"ז יז). אמרו עליו על ר"א בן דורדיא שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים והיתה נוטלת כיס דינרין בשכרה נטל כיס דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות בשעת הרגל דבר הפיחה אמרה כשם שהפיחה זו אינה חוזרת למקומה כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה הלך וישב בין שני הרים וגבעות אמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה אמר שמים וארץ בקשו עלי רחמים אמרו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה אמר חמה ולבנה בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר וחפרה הלבנה ובושה החמה אמר כוכבים ומזלות בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר ונמקו כל צבא השמים אמר אין הדבר תלוי אלא בי הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו יצתה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא, ע"כ. התפיסה של אין הדבר תלוי אלא בי היא נ"ל התפיסה שמוזה שהקב"ה נותן לי בחירה עוד אחרי כל מה שקרה יש אפשרות תיקון,

שלשה שבועות

ואין דבר יותר גדול מהאפשרות לתקן, ועל זה חוגגים בט' באב. בפסח נהיינו בני חורין, בשבועות יהודים, בסוכות זכינו להשראת השכינה ביוה"כ זכינו לכפרת עוונות, בט' באב זכינו לתקוה שתמיד יש מצב של אפשרות תיקון. [עיקר החסרון בט' באב היה האי יחס לחן מקום על יושביו, ומתקנים את זה על ידי הצער בחסרון בית המקדש שהיא שורש של כל הצערות שלנו, וזה עיקר ענין החג. והוא הכתוב (תהלים קכ"ד-טו) אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד [למה] כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו. כל המצות שלנו פועלים במערכת שבו אנו פועלים, אבל אין לו גישה לעולם שהיא מעלינו [ובאמת כאשר מחריבים עולמות קדושים אז הקב"ה מפריד אותנו מעולמות האלה שלא יהא אפשר לקלקלם עוד] אלא רק דרך הרצון להיות כלי קיבול, וזה דווקא על ידי שרוצים את האבנים, שיהא גילוי שכינה דווקא באבנים ועפר.

א	ספר יצירה ה/ח
ב	ח"א ג/רמד וע"י ע"ח אח"פ א'
ג	ע"י או"ח קפ
ד	גר"א מגילת אסתר ט/כו
ה	ד"ח שם
ו	ד"ח ה/יט
ז	גר"א על הזהר
ח	ראב"ד על הסי"י הנ"ל
ט	נצח לד
י	עבה"ק ג/לד
יא	באר הגולה כב
יב	נצח ח
יג	נצח ח
יד	אור תורה צב
טו	יונת אלם מ
טז	נצח ח'
יז	נצח ח
יח	נצח לו
יט	שערי אורה שער שמיני
כ	מהר"ל נ"ל נצח ח' וצ"ע על אתם בכיתם בכיה של חנים
כא	שלי"ה בלק תורה אור א'
כב	שה"ל ב/ב
כג	פרד"ס ח/יב
כד	כללים ראשונים כט
כה	נצח ט
כו	באר הגולה באר רביעי
כז	ע"י נצח ישראל פרק ה'
כח	דברי סופרים ליקוטי אמרים יג ד"ה וראש
כט	גבורות ה' פרק כח
ל	תיקו"ז צד.
לא	בית אלקים שער היסודות פרק לט
לב	נצח פרק ט
לג	נצח ח
לד	יונת אלם (ב) ג/לב
לה	ש"א שער ג' וד'
לו	רע"ב תענית ד/ו
לז	נפה"ח ב/ט הגה"ה
לח	ח"א א/קכא
לט	נתיב התשובה ז
מ	ע"י קד הקמח תענית
מא	נתיב כח היצר ג'
מב	נתיב התשובה ז'
מג	גו"א שמות ל/לד
מד	ד"ס ח ד"ה חמשים
מה	נצח ח

שלשה שבועות

מ^י ח"א ג/רמג

מ^ז נצח ח

מ^ח ספר זכרון לפחד יצחק (שצה)

מ^ט נפה"ח א/יד וכיו

נ^י שיח יצחק ב' נונין

נ^א ר' בחיי ויקרא כו/יא

נ^ב עבה"ק ג/נה

נ^ג נצח ט